

УДК 111:11:17.023.36

Залужна Алла

ЛЮДИНОВИМІРНІСТЬ КУЛЬТУРИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ «ПІЗНЬОГО РАДЯНСЬКОГО МАРКСИЗМУ»

Людиновимірне осмислення культури передусім пов'язане з гуманістичними пошуками представників Київської світоглядно-антропологічної школи «пізнього радянського марксизму» 60–80-х років ХХ ст., спадщина яких не раз ставала предметом філософської рефлексії і донині викликає значний дослідницький інтерес. Інтелектуальне піднесення пізньої радянської філософії заклало нові ідейно-світоглядні засади суспільного руху, що відтепер тримає у полі зору ціннісний вимір людини, її особистісне самоствердження та самореалізацію. А відтак, у філософському дискурсі відстежуються тенденції щодо розуміння культури у світоглядно-антропологічному контексті й висвітлення її як «світу людини» (В. Іванов), «сфери функціонування категорії абсолютного» (С. Кримський), «людської відповідальності», «людського спілкування», «реалізації людських цінностей» (В. Малахов), «атрибуту людської особистості» (Є. Бистрицький) тощо. Безумовно, увесь цей понятійний арсенал скерований у площину «людина-світ», яка стає основною філософською платформою наукових досліджень представників Київської філософської школи. Саме вона і давала змогу пов'язати між собою людину з дійсністю й зрозуміти трансформацію «об'єктивної реальності» у «світ людини» [3].

В академічних розвідках Київської філософської школи «світ людини» як «світ культури» набуває очевидних смислових зв'язків і постулюється як сфера самозрозумілих смислів, природність яких – очевидна константа культурно-історичного досвіду. Закладаються вагомні перспективи осмислення культури не в ідеалізованих формах суспільного розвитку, а в зрізі життєдіяльнісного самовизначення людини у світі. У її просторі увага зацентрована на полісемантичності категорії «світ», яка виходить за межі матеріальної

об'єктивної реальності й фіксує багатоваріантну сферу відношень людського буття. Актуалізована представниками цієї школи ідея про характерний для людського буття смисловий вимір всього універсального світопорядку передбачає інтерпретацію буття людини у світі як організацію певної системи смислових життєвих реальностей, що формує певний світопорядок – людський світ.

Феномен «життєвого світу» розкривається як безпосередня дійсність людської буттєвості як тієї реальності, у яку вкорінена людина, як тієї дійсності, у яку вона «вживлена». І якщо у феноменологічній традиції ця категорія виражає пласт донаукового досвіду, життєвий процес, не опосередкований науковою свідомістю, то у філософській рефлексії В. Іванова вона постає формою існування індивіда як особистості. Діяльність у цьому дискурсі так і залишається суттєвим джерелом смислотворчості та розмаїття вимірів людського світовідношення. Натомість на противагу її марксистсько-ленінському тлумаченню (варто підкреслити, що матеріалістичне розуміння соціально-діяльнісних параметрів культури нівелює особистісне начало), Київська філософська школа ставить акцент на людиновимірності культури, вважаючи її універсальною характеристикою світу в цілому.

Гуманістично орієнтовані представники «пізнього радянського марксизму» проводять думку про те, що в людському світі навіть матеріальні та природні об'єкти причетні до смислового виміру реальності та універсальності. Означена позиція мотивується тим, що будь-який елемент світу за своїм внутрішнім сенсом виявляється носієм сенсу цілого, тут діє «принцип зв'язку всього з усім» або «принцип тотожності системи та її елементів» [2, с. 45], де, на відміну від причинно-наслідкових зв'язків, діють закони творчості, діяльності, покладання. Так, єдність людського світу забезпечує смисловий пласт явищ світу (предметність, зв'язки між індивідами, поколіннями, культурами), що являє собою «смисловий ланцюг явищ» [2, с. 41], пов'язаних відносинами доцільності, адже людський світ, на відміну від природних речей, завжди орієнтований на людину. Оскільки смисловий пласт світоглядної свідомості пов'язаний зі структурами життєвого досвіду людини, то смисл постає як індивідуальний та зумовлений духовним досвідом суб'єкта. Тому життєвий світ є результатом особистісної смислотворчості, яка концентрує осмислено-розуміюче відношення людини до світу й потребу їх взаємного співвідношення, адже фізичне явище може

статі носієм і втіленням смислу тільки завдяки людині, а відтак, відсутність суб'єкта означає відсутність смислу в цілому.

Література:

1. Бытие человека в культуре : (опыт онтол. подхода) / Быстрицкий Е. К. [и др.]. – К. : Наук. думка, 1991. – 176 с.
2. Иванов В. П. Мировоззрение как форма сознания, самоопределения и культуры личности / В. П. Иванов // Мировоззренческая культура личности : (филос. проблемы формирования) / В. П. Иванов [и др.]. – К., 1986. – С. 10–88.
3. Шинкарук В. И. Человек и мир человека / В. И. Шинкарук. – К. : Наук. думка, 1977. – 344 с.